

AKADEMİK ÇALIŞMA İLE KADIN POLİTİKASI ARASINDA BAĞ KURMAK YA DA “KADINLARIN BİLGİSİNİ KADINLARA GERİ DÖNDÜRMEK”*

Ayten Alkan

“Yerel Yönetimlerin Kadınların Toplumsal Cinsiyet Gereksinimlerine Duyarlılığı: Ankara Araştırması” başlıklı, danışmanlığını Prof.Dr. Serpil Sancar Üşür’ün yaptığı ve sonradan elinizdeki kitaba dönüşen doktora tezim Haziran 2003’te jüriden geçip bana “Kent ve Çevre Bilimleri Doktoru” ünvanını kazandırdığında benim için “kadın araştırması” yapma süreci henüz tamamlanmış değildi. Çünkü “feminist bilimsel çalışma” yapma süreci üzerine sürdürülen bütün yöntem ve bilgi kuramı tartışmaları, “araştırma aracılığıyla kadınların güçlenmesi ve ataerkil toplumsal kurumların dönüştürülmesi üzerine odaklanılması”nı temel ilkeler arasında sayıyordu. Bu tür bir tezi, yerleşik-geleneksel bir disiplin içinde yazmak, o disiplinde yazılmış bir tez olarak kabul ettirmek -bir başka deyişle yerleşik bir disiplinin gündemine toplumsal cinsiyet ilişkilerini temel bir değişken olarak yerleştirmede bir adımcık olmak-, yazma sürecinde türlü akademik tartışma toplantılarında “gerçekten de bilimsel bir şey” yapıldığına topluluğu ikna etmek bu ilkenin gereğini kısmen yerine getirse de (akademi ve bilimsel bilgi de “ataerkil toplumsal kurumlar”dan olduğuna göre), “kadınların güçlenmesi”ne henüz hizmet etmiş sayılmazdık tezim ve ben... Onlarca kadından aldığım bilgi işte orada, o 300 sayfanın içinde duruyordu, asıl sahiplerine geri dönmeyi bekleyerek...

Tam da tez elimde, “açıl susam açıl” diye sayıklarken bir tarihsel fırsat doğdu: Önümüzde 28 Mart 2004 yerel seçimleri vardı ve Türkiye’nin örgütlü kadın hareketi ilk kez olarak yerel politikayı / yerel yönetimleri önüne hedef olarak koyuyor, bana “dile benden ne dilersen, çünkü ben senden, senin derleyip topladığın bilgiden bir şey dileyebileceğim” diyordu. Körün istediği bir göz, örgütlü kadın hareketi verdi iki göz...

Örgütlülükler bireylerle kolaycasına ilişkilenebilir, örgütlülükler başka örgütlülüklerle ilişkilenebilir ancak. Bu anlamda Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi’nin (KASAUM) çalışma grubu üyesi olmam, tez danışmanım sevgili Serpil hocanın söz konusu merkezin yöneticisi olması, Merkez’e emek verenlerle sürekli dirsek temasımız benim ve tezin kör olmamızı engelledi. Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER) 28 Mart seçimlerine yönelik olarak çok bileşenli

* Bu yazı, Yerel Siyasette Kadın Katılımı ve Temsili Kampanyası Kitabı için yazılmıştır. Kitap, Kasım 2004 tarihinden

bir kampanya süreci başlatıyordu, bu süreçte de KASAUM'un desteğine gereksinimi vardı. İşte, yerel yönetimler / yerel politika(lar) kadınların güçlen(diril)mesi çabalarıyla nasıl örtüşürülebilir, yerel politika(lar) kadınlar için neden önemlidir, yerel yönetimlerde kadınların temsili neden merkezi yönetimdekinden de düşüktür gibi soruların yanıtlarını içinde saklayan tez böylece ikinci hayatını yaşamaya başladı. Tezin sunduğu bulgu ve sonuçların önemli bir bölümü KA-DER öncülüğündeki kampanya sürecinde doğrudan ya da dolaylı olarak kullanıldı, yönlendirici oldu, bir mücadele sürecine tercüme edildi ve yaklaşık bir yıllık bir süreçte örgütlü kadın hareketinin dertleriyle bu doktora tezinin dertleri buluştu.

“Akademik bilgi ile kadın politikası arasındaki bağ”, aslında, “doğası gereği” gizil olarak vardı. Çünkü, “feminist” tınılar taşıyan bir akademik çalışma, son kertede, akademide biriktirilen ve kuramsallaştırılan bilginin “erkeklerin bilgisi” olmasından duyulan “rahatsızlık”la ilişkilidir. “Kadınların dünyası”nı açığa çıkarmaya, bir başka deyişle, “madalyonun öteki yüzü”nü de görünür kılmaya çalışır. Ne var ki bu “gösterme” çabası, “masum” değildir; basit bir “kadınları da ekleme” çabası değildir. Cinsiyet özgüllükleri ve farklılıklarını merkeze aldığı için, zorunlu olarak eleştireldir. Dışlanan, ikincilleştirilen ve tahakküm edilen kadınların deneyimleri ve bakış açılarına yaslandığından muhaliftir ve bu nedenle gizil olarak politiktir. Bu gizilliği açığa çıkarabilmek, akademiyle uygulama, akademik öznelerle politik özneler, “atıl bilgi”yle “dönüştürücü bilgi”, kuramla eylem arasındaki sınırları yıkmayı, bunlar arasındaki işbirliğini kurup sürdürecekteki uygun araçlara sahip olmayı gerektirir. Bu anlamda, KASAUM - KA-DER ve bu süreçte katkısı bulunan bütün örgüt ve kişilerin katkısı, ortaklığı, işbirliği, buradan çıkan sinerji çok önemliydi. Bu sinerjiden neler çıktığını burada tümünden özetleyecek değilim¹. Yalnızca eğitim programlarının oluşumu, broşürlerle seçim bildirgesinin yazılması ve eğitimlerde de kullanılan “*Kadınlarla Birlikte Kadınlar Tarafından ve Kadınlar için Yerel Politika*” kitabının güncellenmesi sürecinden söz edeceğim.

* KA-DER'in gerek eğitimlerde gerekse kampanya sürecinde kullanmak için gereksinim duyduğu broşürlerin ham metni büyük ölçüde sözü edilen tez etrafında elde edilen bilgi ve bulgulardan yararlanılarak hazırlandı. Bu, benim için, birinci tez yazma sürecinin hemen ardından ikinci bir tez yazma sürecinin başlaması gibiydi. Ama bu kez, kendimi çok

itibaren KASAUM'dan edinilebilir.

¹ Sürecin tümü için KA-DER Ankara Şubesi'nin 28 Mart seçimleri sonrasında hazırladığı, kampanya sürecine ilişkin derleme kitapçığa bakılabilir.

daha “yararlı”, çok daha “anlamlı” ve çok daha destek sahibi hissettiğim bir süreç...

Broşürlerde:

- kadınların gündelik yaşamlarıyla yerel yönetimler ve hizmetlerin aslında nasıl yakından ilişkili olduğu,

- kadınlarla erkeklerin aynı yerlerde ama farklı biçimlerde yaşadığı, farklı koşullarla çevrelenmiş oldukları için farklı sorun, gereksinim ve beklentilere sahip oldukları,

- bu bilgiyi, yani “kadınların bilgisi”ni yine ancak kadınların yerel yönetimler gündemine taşıyabileceği, bunun en az “teknik bilgi ve donanım” kadar önemli olduğu,

- yerel yönetimlere ve yerel politikaya talip olmanın aynı zamanda “farklı bir politika tarzı” yaratmaya da talip olmak anlamına geldiği,

- kadınların çoğunluğunun başlıca yaşam alanı ev ve yakın çevresi olduğuna göre, bir yerel yönetim birimi olmamakla birlikte, mahalle muhtarlığı kurumunun “kadın politikası”nda önemli bir araç olma gizilgücünü taşıdığı,

- uluslararası karşılaştırmaya el veren veriler kullanılarak, Türkiye’nin ayrıksı ve “ayıp” durumu vurgulanıyor,

ve kadınlar aday olmaya, kadın adayları seçmeye ve izlemeye çağrılıyordu.

Broşürlerin yazılması sürecinde, söz gelimi, tezde “1980 sonrası dönem, kentsel topraklar kadar kentsel mal ve hizmet üretiminin de metalaştığı, bu alanlar üzerinden elde edilen kazançların ciddi bir paylaşım alanına dönüştüğü yıllardır. Dolayısıyla, yerel politikayla yerel yönetimler, bir hizmet alanı olmaktan çok rantın paylaşıldığı bir alan olarak görülmeye başlamıştır. Bu dönemde doruğa çıkan belediyelerde yolsuzluk iddiaları da tümüyle gerçek dışı bir temele dayanmaz. Bu noktada, kadınların dolaylı olarak dışarıda bırakılması olağandır; çünkü kadınların hem üzerinden haksız kazanç elde edebileceği bireysel mülk sahipliği hem de rantın üretilip dağıtıldığı meslek gruplarıyla ilişki ağlarındaki varlıkları son derece sınırlıdır” anlatımı, “biz kadınlar, ne rant paylaşımı ne de karanlık ilişkilere yer veren, toplum yararına bir yerel politikanın mümkün olduğunu gösterebiliriz! Çünkü bizim üzerinden rant elde edebileceğimiz arsalarımız, arazilerimiz yok! Çünkü yık-yap-satçı müteahhitler değiliz! Usulsüz imar hakkı verme ya da kat yükseltme kararlarından kazanç sağlayanlar değiliz! Ruhsatsız binamız mühürlenmesin diye 'al gülüm ver gülüm' ilişkilerine girenler değiliz!” anlatımına; “kadınların %26’sının ‘yakın yaşam çevresinde öncelikli gereksinim’ olarak ‘güzel, güvenli ve temiz bir park’ı belirtmesi, eve dönüş saatlerini belirleyen unsurların başında %34 oranında ‘havanın kararmadan önce’ yanıtının gelmesi, çeşitli kentsel mekanları kullanmada kadınların %14’le %84 arasında değişen oranlarda

bağımlı hareketliliğe -yanında ancak bir erkek varken gidebilmek, kullanabilmek- tabii olmaları" gibi araştırma verileri, "Siz kaç parkta gönül huzuruyla oturup dinlenebiliyorsunuz? Hava karardıktan sonra kaç yolda korkmadan yürüyebiliyorsunuz? Sözde herkese açık olan kentsel mekanlarda ne kadar güven içindediniz? Peki çözümün nerede olduğunu düşünüyorsunuz? Kendinizi gönüllü ev hapsine tutmakta mı? Belli bir saatten sonra dışarı çıkmamakta mı? Hava kararırken koşarak eve dönmekte mi? Başka çözümler olamaz mı? Parklar, yollar, caddeler, gibi bütün ortak mekanlar daha güvenli bir hale getirilemez mi? Aydınlatmaya daha fazla önem verilemez mi? Park bekçileri de içinde olmak üzere bütün güvenlik görevlilerine, kadınların özel tehditler yaşadığı hakkında eğitimler verilemez mi? Hava karardıktan sonra belediye otobüsleri kadın yolcuları iki durak arasında, evlerine daha yakın olan yerde indiremez mi?... Bu tür önlemleri yerel yönetimlerdeki erkek siyasetçilerin mi almasını bekliyorsunuz? Bunlar onların sorunları, bunlar erkeklerin sorunları değil ki..." anlatımına dönüşüyordu. Ankara araştırması çerçevesinde derinlemesine görüşme yaptığımız kadınların anlatılarına da bu broşürlerde yer vererek, onların sesine aracılık ettik, onların sözünü, politik söze eklemledik.

Bu "tercüme" sürecinde, "akademik dil"de yazılmış bir metnin sunduklarını "herkese ulaşabilecek bir dil"e dönüştürmekte broşürleri tartışıp pekiştirmek, olgunlaştırmak için oluşturulan çalışma grubunun bileşimi çok etkili oldu. Yıllardır hem kurumsal politika içinde olan, hem de kadına yönelik aile içi şiddete odaklanan bir gönüllü toplum kuruluşunun (KADAV) kuruculuğunu, yöneticiliğini üstlenmiş Nazik Işık "politik metin" kaleme almadaki ustalığını bu kez bu metinleri gözden geçirmekte gösterdi. Siyasetbilimin araçlarına hakimiyetini kadın çalışmalarının hizmetine yıllardır sunan Serpil Sancar Üşür, "politik olarak yeğlenmemesi gereken" anlatımları düzeltti. Yine Serpil hocayla birlikte KASAUM uzmanı Aksu Bora, yıllardır türlü kadın gruplarına verdikleri "toplumsal cinsiyet" ve "güçlendirme" eğitimlerinden biriktirdikleri deneyimle, metinlere daha "kullanışlı" hale getirdiler. Şehir ve Bölge Planlama uzmanlığına sahip olan Yıldız Tokman, özellikle teknik bilgi eksik ve yanlışlarını düzeltti. KA-DER Ankara Şube Başkanı İlkur Üstün, kampanyanın genel çerçevesini dikkate alarak metinleri makyajladı. Böylece, iki tane gönüllü tasarımcı arkadaşımızın kusursuz tasarımlarıyla broşürler hayat kazandı ve bundan böyle "kadınların malı" oldu.

* Aynı süreçte kaleme alınan "Kadınların Seçim Bildirgesi"ne son halinin verilmesi içinse, daha geniş bir sinerji ağından yararlandı. Eğitim programlarının tamamlanması, geri

bildirimlerin gelmesi ve bu zaman diliminde bildirgenin yavaş yavaş büyümesi, olgunlaşması beklendi.

* “Kadınlarla Birlikte Kadınlar Tarafından ve Kadınlar için Yerel Politika” kitabı ise, aslında, 1999 yazında KASAUM’un MEDA projesi çerçevesinde yazılmış, basılma olanağı bulamamıştı. Bu kez, ortaya çıkan gereksinim doğrultusunda Ağustos 2003’te gözden geçirildi. Bu gözden geçirme sürecinde yine tez çalışması çerçevesinde ulaşılan bilgiler, veriler, bulgular yönlendirici oldu, metni varsıllaştırdı. Burada da kadınların anlatılarına yer verildi. Yanı sıra çalışma grubundan gelen eleştiriler doğrultusunda anlatım sadeleştirildi.

* Eğiticiler için eğitim programı düzenlenirken, 3 Nisan toplantısında kendini gösteren, ardından da ısrarla gelen talep doğrultusunda “Türkiye’deki yerel yönetim sisteminin özellikleri, yerel yönetimlerin türlü organlarının işlevleri” konusunda özel bir tartışma bölümü oluşturuldu. Elinizdeki kitapta, “yerel yönetimlerde kadınların ‘yokuluk sendromu’”na dair altı çizilen noktalar bu kez katılımcılarla tartışıldı. Elde edilen başka ülke deneyimleri yine katılımcılarla paylaşıldı. Eğitim çerçevesinde uygulanan “Kentte 24 saat egzersizi”nde yine derinlemesine görüşme yaptığımız kadınların anlatılarını seçip kullandık ve yanı sıra bu egzersiz çerçevesinde açığa çıkması beklenen sorun ve gereksinim alanlarını bu kez yerel hizmetler ve yaşam çevresi boyutunda sınıflamaya çalıştık.

* Eğiticilerin kendi eğitimleri çerçevesinde daha fazla teknik bilgiye gereksinim duyduklarını belirtmeleri üzerine, belediye, il özel yönetimi, köy yerel yönetimi ve mahalle muhtarlığının oluşumu, organları, görevleri ve yetkilerini içeren ayrı bir metni hazırlayıp kullanıma sunduk

“Aynı ırmakta iki kez yıkanılmaz” der bir Eski Yunan filozofu... Ben, bu süreçte aynı ırmakta iki kez yıkanılabilceğini öğrendim. Bir “yazarak”, ikinci bir kez de “yazdıklarını hayata katarak”... İkincisi beni daha çok arındırdı. Fakat biliyorum, aynı ırmakta artık üçüncü bir kez yıkanılmaz. Çünkü evet, artık, ırmak aynı ırmak değil. Daha hızlı akıyor, daha menzilden emin akıyor, daha bir kollar salmış olarak akıyor... Ben istedim bir göz, kadınlar verdi bana iki göz. Üç göz... Dört... Yüz... Bin... Milyon...

